
Viața ca o epistolă: fragmente din saga Liviei Danilevici și destinul unei familii refugiate

Roxana Maria CHIȘ

E-mail: chisroxana31@yahoo.com

Rezumat. Articolul reconstituie, pe baza unui fond epistolar inedit, viața Liviei Danilevici, farmacistă stabilită la Bistrița în anii 1950–1960, și relația acesteia cu soțul, Igor Danilevici. Studiul propune o lectură interdisciplinară, combinând analiza istorică și cea literară, pentru a evidenția funcțiile epistolei într-un context social și politic restrictiv, în care corespondența devine astfel un instrument de comunicare, de supraviețuire afectivă, dar și de rezistență culturală. Aceasta reflectă transformările intime și profesionale ale unei familii de intelectuali refugiați din Ucraina. Epistola, în acest caz, funcționează atât ca o arhivă a vieții cotidiene, cât și ca formă discretă de libertate personală, într-o epocă a tăcerii publice.

Cuvinte cheie: epistolă, Livia Danilevici, viață cotidiană, comunism, memorie, feminitate, corespondență, istorie intimă.

Das Leben als Epistel: Fragmente aus der Saga von Livia Danilevici und das Schicksal einer Flüchtlingsfamilie

Zusammenfassung. Die Arbeit rekonstruiert auf der Grundlage einer bisher unveröffentlichten Briefsammlung das Leben der Apothekerin Livia Danilevici, die in den 1950er–1960er Jahren in Bistrița lebte, sowie ihre Beziehung zu ihrem Ehemann Igor Danilevici. Die Studie verbindet historische und literaturwissenschaftliche Analyse, um die Funktionen des Briefes in einem sozial und politisch restriktiven Umfeld zu untersuchen. Die Korrespondenz wird so zu einem Mittel der Kommunikation, des emotionalen Überlebens und des kulturellen Widerstands, in dem sich die persönlichen und beruflichen Wandlungen einer aus der Ukraine geflüchteten Intellektuellenfamilie widerspiegeln. Die Untersuchung zeigt, dass der Brief sowohl als Archiv des Alltagslebens als auch als subtile Form persönlicher Freiheit in einer Zeit öffentlicher Stille fungiert.

Schlüsselwörter: Epistel, Livia Danilevici, Alltagsleben, Kommunismus, Erinnerung, Weiblichkeit, Korrespondenz, Privatgeschichte.

Dragul meu drag, (...)

Tu ai plecat atunci și ca un copil așteptam să apari cel puțin o clipă la fereastra vagonului să-mi dai un ultim semn de despărțire ca altădată, dar n-ai făcut-o! Mi-a fost ciudă că în ultima clipă n'am fost numai noi doi singuri să ne luăm rămas bun cum aș fi dorit. Și cuvintele mi-au rămas pe buze și calda sărutare ce ți-am dat-o în fugă!¹

Articolul de față, intitulat „Viața ca o epistolă: fragmente din saga Liviei Danilevici și destinul unei familii refugiate”, urmărește destinul Liviei Danilevici, farmacistă stabilită la Bistrița în anii 1950–1960, reconstituit prin prisma corespondenței sale cu viitorul soț, Igor Danilevici. Scrisorile constituie nu doar un dialog intim, ci și un document istoric ce reflectă modul în care urmașii unei familii refugiate din Ucraina și-au găsit un nou drum în România comunistă.

Cercetarea pornește din toamna anului 2023, când, în cadrul unei perioade de voluntariat la Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, am avut ocazia să consult pentru prima dată acest fond documentar. Revenind asupra materialului în vara anului 2025, am decis să transform observațiile într-un studiu structurat. Întrebarea care ghidează analiza este: Cum poate fi spusă o poveste de dragoste prin scrisori, într-o epocă a tăcerii și controlului? Răspunsul se conturează în însăși natura actului epistolar: prin scrisori, în intimitatea hârtiei, viața privată a putut să rămână liberă, autentică și rezistentă în fața presiunilor politice. Epistolele Liviei și ale lui Igor, asemenea altor corpusuri epistolare analizate în cercetările recente, ilustrează felul în care „mica istorie” personală devine parte a unei „mari istorii” colective, documentând emoții, decizii și strategii subtile de adaptare la un regim restrictiv.

Fondul păstrat la Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud cuprinde 204 epistole aparținând intervalelor cronologice: 1923–1932, 1939–1940 și 1950–1961. Pentru acest articol, am selectat 107 scrisori din perioada 1952–1956, care surprind începuturile profesionale ale Liviei, relația cu Igor și formarea unei familii. Importanța acestui corpus nu rezidă doar în valoarea lui memorială, ci și în forța sa de a restitui dinamica unei epoci, prin detalii de viață cotidiană, fragilități emoționale și rezistența prin cultură și demnitate. Fondul epistolar e completat de documentele consultate, provenite din arhiva Colegiului Național „Liviu Rebreanu” Bistrița, acolo unde Igor Danilevici a fost profesor câțiva ani, iar fiica sa a fost, ulterior, elevă. Împreună, aceste surse oferă o imagine complexă a unei familii de intelectuali care, într-o epocă a tăcerii și controlului, și-a construit, prin scrisori, o cronică a vieții și a iubirii.

În anii 1950–1960, Bistrița era un oraș de provincie, reședință de raion, unde modernizarea socialistă începea să se facă simțită prin investiții în locuințe, școli și sănătate, dar

1 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 23 iunie 1953, p. 1.

viața culturală păstra încă un aer discret, provincial. Anuarele vremii evocă construirea de policlinici, extinderea rețelei școlare și chiar electrificarea satelor din jur, semne ale unei dezvoltări accelerate, dar încă inegale.² Totodată, bibliotecile și muzeele locale contribuiau la o viață culturală de masă, cu seri literare, expoziții și recenzii de carte, în care accentul era pus pe „educarea omului muncii”.³

În această ambianță, familia Danilevici își croia existența. Din surse orale apropiate familiei, se cunoaște că ei s-au stabilit la Bistrița în 1936, iar în deceniile următoare Igor Danilevici, absolvent al Facultății de Mecanică din Cluj (1953), a predat la Școala medie mixtă⁴ între 1959 și 1962,⁵ în timp ce soția sa, Livia, absolventă a Facultății de Farmacie din Cluj (1953), era farmacistă la spitalul orașului. Viața de familie s-a împlinit odată cu nașterea fiicei, Magdalena, în 1955, elevă a Colegiului Național „Liviu Rebreanu” Bistrița.⁶ Astfel, povestea lor se leagă de ritmul liniștit, dar coerent, al Bistriței comuniste: un oraș unde profesiile intelectuale erau apreciate, unde viața cotidiană se împletea cu presiunile regimului. Scrisorile celor doi protagoniști rămân astăzi oglinda unei lumi provinciale în care intimitatea epistolară a oferit un refugiu și o formă de libertate.

Rândurile încredințate foii de hârtie de Livia și Igor Danilevici conturează un tablou dens și complex al vieții private în plin comunism timpuriu (1952–1960). Corpusul epistolar se suprapune peste etapele fundamentale ale vieții de cuplu: logodna, căsătoria, despărțirea temporară cauzată ne obligativitatea îndeplinirii stagiului militar, mutările profesionale, primele încercări de găsire a unei stabilități materiale și, mai ales, nașterea copilului. Mărturii cu valoarea unei cronici, o „mică istorie” a unei familii, dar și o amănunțită documentație a existenței cotidiene într-un regim restrictiv (Foto 1).

La începutul anilor de studenție de la Cluj, povestea Liviei și a lui Igor se leagă firesc, prin prietenul lor comun, Mircea, cel care i-a adus, pentru prima oară, față în față. Întâlnirea care a decurs firesc și nu

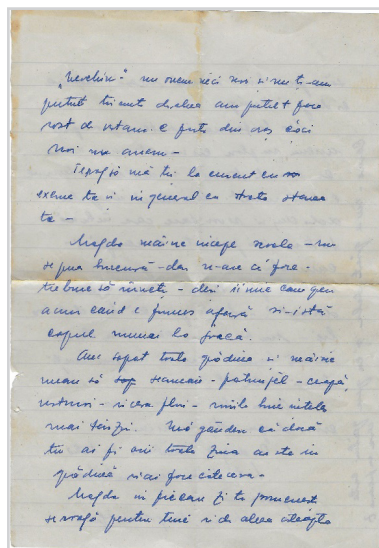

Foto 1. Scrisoarea Liviei către tatăl său, p. 3, f. d.

Sursa: Arhiva CMBN

2 Gîrba 1971, pp. 199–200.

3 *Ibidem*, p. 202.

4 Actualul Colegiu Național „Liviu Rebreanu” Bistrița.

5 Conform tabelului cu încadrarea din octombrie 1962, Arhiva Colegiului Național „Liviu Rebreanu”, f. n.

6 Conform catalogului din 1974, Arhiva Colegiului Național „Liviu Rebreanu”, disponibil la adresa: <https://alumni.cnlr.ro/rasfoire?an=1974&clasa=268>, accesat în data de 31.10.2025

a presupus nimic spectaculos a avut un impact emoțional asupra ambilor protagoniști. Epistolele ulterioare lasă să se înțeleagă că a fost resimțită de amândoi ca o potrivire providențială. Igor, scriindu-i Liviei la 3 septembrie 1953 (Foto 2) din unitatea militară, rememora cu emoție începuturile: *De mii de ori m-am gândit la mica noastră poveste care, de altfel, e destul de curioasă, în ce privește începutul. Totul s-a potrivit într-un mod așa de curios ca și cum destinul și-ar fi avut într-adevăr mâna în joc. Nu te-ai gândit niciodată la asta? Dacă tu nu ai fi venit atunci la B-ta⁷ noi nu ne-am fi cunoscut și poate drumurile noastre ar fi fost altele. Dar așa ne-am întâlnit. Și sunt fericit că s-a întâmplat așa. Sunt fericit peste măsură și mi-a umplut sufletul de bucurie, draga mea.*⁸

Acest fragment nu vorbește doar despre o simplă rememorare sentimentală, ci despre felul în care scrisoarea fixează în memorie momentul fondator al relației și îi conferă sens.

În paralel, o scrisoare a lui Mircea către Igor confirmă faptul că prietenul fusese martor și mediator al acestei apropieri. El nota, cu o luciditate afectuoasă, că Igor își mărturisise deja sentimentele pentru Livia, sentiment pe care Mircea îl intuia de multă vreme, dar pe care alesese să nu-l dezvăluie: *Gândește-te numai la acel «nu mă doare, nu mă leg», și-o să-ți vină și ție să râzi. Amintește-ți apoi discuția despre limitele unei prietenii între sexe, apoi de faptul că te-am făcut atent că-i alungi pretenții, și multe altele. Parcă-aș fi fost profet, nu?»* Dincolo de tonul jucăuș, aceste mărturii surprind începutul relației ca pe o tranziție firească de la prietenia studentească la legătura afectivă profundă, consolidată prin scrisori și recunoscută în scurt timp de amândoi drept o alegere de destin.

Este de menționat faptul că, potrivit unei mărturii orale transmise de un moștenitor al familiei, Mircea era de fapt verișorul primar al Liviei, detaliu care explică atât proximitatea lor în perioada liceului la Sibiu, cât și rolul, natural, de intermediar în apropierea dintre viitorii soți. Informația nu apare în fondul epistolar păstrat, dar completează, în mod fericit, contextul familial al începutului relației.

În 1952, relația dintre cei doi se oficializează prin logodnă, eveniment care surprinde anturajul și care marchează trecerea de la prietenia mediată de colegul lor, Mircea, la

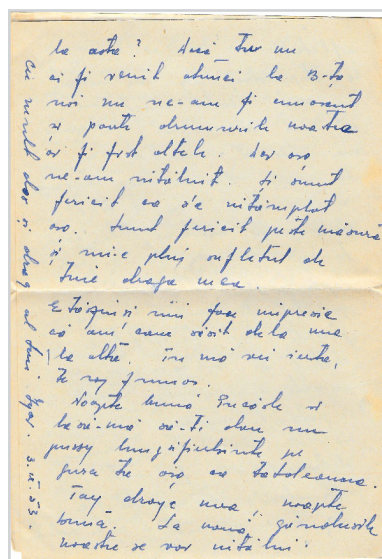

Foto 2. Scrisoarea lui Igor către Livia, 3 sept 1953, p. 8.

Sursa: Arhiva CMBN

7 Abrevierea desemnează Bistrița.

8 Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 3 septembrie 1953, pp. 7–8.

9 Scrisoare trimisă de Mircea către Igor, 23 mai 1952, p. 1.

legătura conjugală. Scrisorile păstrează ecoul acestui moment, atât în registrul surprizei, cât și al certitudinii intime. Mircea preciza, uimit, într-o scrisoare din 23 mai 1952: *Dacă însă și Luica¹⁰ iubește cum iubești și tu, atunci nu trebuie să fie vorbă, ci să meargă pe drumul ce-i distrează inima. (...) Și, în sfârșit al treilea aspect ce-l oferă situația s-ar rezuma la cuvintele: „La 21 de ani logodit? Când încă nu știu ce-nseamnă libertatea adevărată? (– ai înțeles ce vreau să spun, nu? –)” Dragul meu, n-am făcut altceva decât să-ți spun câte ceva din părerea mea – nu te sfătuiesc, nu mi-ai cerut sfatul – Totuși nu mă pot opri să spun că m-ar bucura să vă știu împreună.*¹¹ Dacă epistolele din afară surprind impresii ale celor apropiați, scrisorile Liviei și ale lui Igor confirmă nevoia unei ancorări afective într-un context social precar, în care logodna devine un pact de stabilitate. Limbajul epistolar înregistrează aici începutul unei construcții de viață comună, în care intimitatea nu se exprimă doar prin declarații, ci și prin felul în care viitorii soți își împărtășesc neliniștile și speranțele.

Anul 1953 marchează un prag decisiv, odată cu căsătoria civilă din 1 iunie, sărbătorită într-un cadru modest, „ca între studenți”, fără părinți, dar nu lipsită de intensitate. Igor nota, cu un ton melancolic: *Luni serbăm căsătoria civilă, așa cum putem, ca între studenți. Asta nu înseamnă că nu o să fie frumos.(...) Îmi pare rău că iarăși vom fi singuri. Păcat că Tata a venit Dumînica trecută și nu asta. Și tot eu sunt de vină. V-aș fi scris mai devreme, dar nici eu nu știam când va fi, căci era în funcție de procurarea actelor. (...) M-am gândit și la cea religioasă și cred că ar fi bine să o facem prin 23~25 Iunie dacă e posibil, la Bistrița sau la Sibiu.*¹² Această formulare concentrează tensiunea epocii: evenimente fundamentale ale vieții sunt trăite în absența familiei, într-un cadru restrâns, dar găsesc în scrisoare locul de confesiune. În lunile iulie–august 1953, ritmul epistolar devine copleșitor: aproape trei-zeci de scrisori, trimise la unul–două zile distanță, stabilesc o adevărată cronică a dorului. Adresele se împart între unitatea militară din Târgoviște și farmacia 38 din Lechința, unde Livia se angajase după căsătorie „*Tu, tu, Pucărle*¹³ – n'ai idee de unde-ți scriu eu – farmacistă licențiată „*D-na Doftor*” și altele – chiar din Lechința – Farmacia 38, raion Beclean. Am ajuns deci și aci! Răspuns la cererea pt. Bârgău!¹⁴, notează ea cu ironie, surprinzându-și propria intrare într-un rol social nou, cel al „doamnei farmaciste Danilevici”. Sosirea în sat atrage curiozitatea comunității: *Mi se spune Dna Farmacistă Danilevici și trec drept o personalitate de bază în sat! La sosirea mea – într-o după-masă, s'au prezentat o mulțime pe la Farmacie cu diferite pretexte ca să mă vadă. Nu lipsesc nici tinerii, feciorii de bună speranță, cavalerii și burlacii – negustorul, doctorul, și alți funcționari de la Gospodăria Agricolă de Stat. „Păcat însă că nu sunteți domnișoară!” – au spus! – În 2 zile s-au convins de seriozitatea mea și mă simt îngâmfată! Ce să fac? La final, eu nu sunt decât o mică soție*

10 Poreclă des folosită pentru Livia.

11 Scrisoare trimisă de Mircea către Igor, 23 mai 1952, p. 1

12 Scrisoare trimisă de Igor către părinții săi, 30 mai 1953, p. 3.

13 Poreclă folosită pentru Igor.

14 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 23 iunie 1953, p. 2.

îndrăgostită.¹⁵ Din aceste scrisori se desprinde un portret feminin puternic: o tânără de 22 de ani care, deși izolată într-o localitate necunoscută, refuză avansuri nedorite și administrează singurătatea prin muncă. *Mi-e dor de tine la nebunie, de mami, de tati, de toți și sunt – iar voiam să spun – așa de singura! Aș vrea să mergem puțin la plimbare în parc, să stăm pe-o bancă – sau mai bine – să fim acasă la noi – noi doi – așa ca altădată. O să ne înțelegem așa de bine ! Poate o să ne cumpăram un loc, poate – nu știu (...)* Cucărle¹⁶ n'ai vrea să botezăm pe una din fiicele noastre (viitoare) Daphnee e așa frumos; puțin cam extravagant pentru cei de aci dar tare-mi place (...) *Mi-a venit o idee – primului nostru fiu o să-i punem numele de Sergiu – vrei? Te rog așa frumos – Sergiu e un nume tare frumos (...)* Bine? *Sergiu Danilevici – sună minunat!*¹⁷ Totuși, această independență este traversată de o nevoie constantă de a-l implica pe Igor în deciziile cotidiene – (...) *părul e cam lung, mă gândesc să îl tai? Ce zici, Stupsi?*¹⁸ *Știu că ție îți place cum îmi stă cu el mai lung însă aș vrea să îl tai. (...)* *Am o bucată de material cu care nu știu ce să fac. Ce crezi, ce s-ar potrivi mai bine? O fustă? O rochie?*¹⁹ – iar dialectica dintre autonomie și dependență afectivă ilustrează specificul rolului feminin în epocă: liberă în gesturi, dar ancorată în validarea conjugală. Scrisorile ei, pline de detalii și de grijă, completează mesajele lapidare ale lui Igor, constrânse de disciplina militară. Ea îi trimite pachete cu dulciuri pentru mofturile lui *Ți-o scriu (adresa) și ție (...)* *Coletul să fie de max 3 kg. Mâncarea e destulă dar tu știi că eu sunt mofturos.*²⁰; *Am primit pachetul cu toate bunătățile din el și-ți mulțumesc frumos pentru ele.*²¹ Ea îl admonestează pentru lipsa unei alimentații corespunzătoare: *Vreau să-ți spun că tata ți-a trimis 25 de lei, nu știu dacă i-ai primit. Eu am să-ți trimit cam 50, pe care te rog neapărat să-i întrebuițezi numai pentru fructe. Te rog neapărat, nu pe țigări. Știi tu ce mi-ai promis și dacă nu mă ascuți, eu am să fiu mereu supărată, înseamnă că nu ții la mine nici cât un grăunte de nisip.*²² și îi notează chiar semnalmentele fizice – *1,80, ochi albaștri, păr șaten închis,*²³ fixându-i imaginea la distanță. El, în schimb, repetă formule ritualice – *dorul de casă și de tine, bucuria scrisorilor tale* – dar tocmai această monotonie are valoare de gest cotidian, un refren al rezistenței în fața absenței. *Am citi azi de trei ori scrisoarea ta și de fiecare dată am fost fericit.*²⁴ Uneori, Igor își exprimă chiar îngrijorările privind locul femeii în cuplu: *Care-i părerea ta, nu ar fi mai bine să nu trebuiesc să mergi la serviciu?... Asta va merge un timp, dar pe urmă,*

15 *Ibidem*, p. 5.

16 Poreclă des folosită pentru Igor.

17 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 27 iulie 1953, p. 7.

18 Poreclă des folosită pentru Igor.

19 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 2 septembrie 1953, p. 4.

20 Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 28 iulie 1953, pp. 3–4.

21 Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 23 august 1953, p. 1.

22 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 6 august 1953, p. 2.

23 *Ibidem*, p. 3.

24 Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 30 iulie 1953, p. 4.

când nu vom fi numai noi doi, atunci nu va merge.²⁵ În același timp, epistolele conturează integrarea Liviei în familia Danilevici. Igor îi mărturisește într-o epistolă cât de mândru se simte de ea, după ce a fost laudată de părinții săi: *Doar și tata te-a laudat. Mi-a scris că ai făcut o mâncare bună și gustoasă și că ești o gospodină bună, și vei fi. M'am simțit foarte măgulit și te felicit drăguțurile pentru aprecierea ce s'a făcut asupra ta. Mă bucur zău.*²⁶ Ea relatează într-o altă scrisoare, vizita lui Roman, fratele mai mic al soțului, care îi aduce pe bicicletă scrisori rătăcite – *Azi a făcut drumeție grozavă – a venit la mine la Lechința cu bicicleta cu încă 2 prieteni de-ai lui, pentru a-mi aduce scrisoarea ta așa cum ne-am înțeles. (...) Când a sosit Kuki,²⁷ parcă ar fi venit cine știe cine. Așa m-am bucurat. Era micul meu cumnat, era cineva de-al meu. E așa de trist, după o zi de lucru, să știi că acasă nu te așteaptă nimenea. Nu te dorește nimenea. Și vii într-o cameră pustie și înspăimântător de liniștită.*²⁸ precum și întâlnirea emoționantă dintre mama sa, venită de la Sibiu să-i aline singurătatea, și părinții lui Igor – prima reuniune între cuscri. Astfel îi povestește soțului ei într-o scrisoare din august 1953: *Să-ți spun ceva, când eram cu toții împreună acum la Bistrița când mami s-a cunoscut cu Mama și Tata – tata nici mai mult nici mai puțin – mă pune să le povestesc cum ne-am cunoscut noi. (...) Apoi mama²⁹ a spus lui Mami³⁰ – să știi că eu sunt cam geloasă pe Livia că bătrânul meu tare mult se ocupă de ea și tare-i poartă de grijă. ; Și tot râd și nu pot să fac nimic.³¹*, iar în aceeași epistolă, Livia prezintă grija pe care socrul ei o are față de aceasta – *Tata (...) numaidecât s'a ocupat de mine și-a fost atât de draguț în cele 2 zile și jumătate (...) că imediat ce mă trezeam venea și-mi aducea chiar el cafeaua caldă cu pâine cu unt și miere la pat și nu mă lăsa până n'o mâncam toată.*³² *Când am plecat la Lechința – tata cu Roman ne-au condus la gară – iar tata a rămas până la plecarea trenului (...)*³³ – cultivând o relație de tip filial. Anul 1953 marchează nu doar începutul unei căsnicii, ci și momentul cristalizării unei identități feminine prin intermediul scrisului. Pentru Livia Danilevici, epistola funcționează ca instrument de supraviețuire afectivă și de afirmare a propriei independențe, dar și ca spațiu de reflecție și comunicare cu soțul, cu familia extinsă și cu sinele. Viața celor doi, desfășurată în farmacii de provincie și garnizoane militare, se fixează în memoria posterității prin aceste fragmente epistolare – o veritabilă arhivă intimă a unei tinere soții din anii postbelici.

Anul 1954 aduce o densitate aparte în corespondența dintre Livia și Igor, scrisorile devenind o veritabilă radiografie a intimității conjugale. Între tandrețe, vulnerabilitate și

25 *Ibidem*.

26 *Ibidem*, p. 2.

27 Poreclă des folosită pentru Roman Danilevici.

28 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 23 iunie 1953, p. 1–3.

29 Referire la Elena Mărginean, mama Liviei.

30 Referire la Hedviga Danilevici, soacra Liviei.

31 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 9 august 1953, pp. 4–5.

32 *Ibidem*, pp. 1–2.

33 *Ibidem*, p. 4.

luciditatea gesturilor cotidiene, epistolele din ianuarie se detașează prin dramatismul lor reținut. În scrisoarea din 20 ianuarie, Livia notează, cu aparentă simplitate, frigus care îi învăluie existența zilnică: *Săptămâna în care ai plecat tu a fost foarte frig – îngrozitor – 3–4 grade poate peste 0 în farmacie (...) și-mi doream să mă îmbolnăvesc și eu ca să stau cel puțin 2–3 zile acasă, în liniște și odihnă.*³⁴ Tonul confidenței se transformă însă într-o confesiune tulburătoare, când femeia evocă o întârziere pe care o numește cu pudoare „prietenu”: *Știi tu că prietenul nu-mi venise deloc, nici după plecarea ta (...) mi-am făcut o vizită la Dr. Tleișelu – care e ginecolog – rezultatul a fost 90% sarcină (...). M-am bucurat totuși, Igor – tu știi că am dorit așa ceva – tu știi și de ce.*³⁵ Entuziasmul se frânge brusc, iar scrisoarea se transformă într-un jurnal al unei pierderi intime: *Deja după masă sâmbătă m-am simțit din nou prost (...). Noaptea am dormit greu și prost și m-am trezit devreme cu dureri groaznice – de ovare – crampe – spasmodice – și prietenul de această dată neașteptat a venit furtunos, repede, mult. Mi s-au umplut ochii de lacrimi și numai sufletul meu știe ce-a simțit atunci. (...) Trei zile am avut hemoragie destul de mare – azi mi-e bine, pot să spun, și cred că nu e nevoie de intervenție.*³⁶

Ceea ce impresionează nu este doar expunerea crudă a faptului medical, ci modul în care Livia îl învăluie într-o delicatețe protectoare față de soț. Ea amână momentul scrisului, mărturisind că nu a vrut să-l tulbure înainte de examene, semn al acelei griji protectoare care definește întreaga lor corespondență, iar atunci când se decide să-i scrie, se confesează cu o sinceritate dezarmantă: *Îmi pare curios acum că-ți scriu ție toate aceste lucruri pur feminine și mă simt prost și nelalocul meu. Dar ce să fac – cui să le scriu dacă nu ție? Spune, nu ești acum cel mai aproape de mine și de sufletul meu?*³⁷ Într-un final, vocea rațiunii se topește în cea a dorului: *Spune, îți pare rău? Trebuia să fie în august, cam prin 26 – la final de lună după calculele mele – și-acum nu va mai fi nimic! Mama spune că nu e nimic, avem tot timpul pentru așa ceva! Mă gândeam însă că și tu te-ai fi bucurat dacă...*³⁸ Prin această scrisoare, epistola devine simultan jurnal al durerii și gest de protecție a celuilalt. Livia scrie nu pentru a dramatiza, ci pentru a oferi sens unei suferințe retrăite prin cuvânt. În ea, maternitatea pierdută se transformă într-un moment de solidaritate tăcută, iar actul de a scrie devine formă de supraviețuire afectivă – un spațiu în care se plânge fără zgomot și se iubește prin delicatețea tăcerii dintre rânduri.

Epistola din 17 februarie 1954, trimisă de Elena Mărgineanu fiicei sale, Livia Danilevici, marchează un moment de inflexiune în biografia epistolară a cuplului. În contextul în care Igor fusese recent numit inginer la uzina „Independența” din Sibiu, scrisoarea mamei capătă valoarea unui document de tranziție: nu doar mesaj afectiv, ci și instrument administrativ

34 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 20 ianuarie 1954, p. 1.

35 *Ibidem*, pp. 2–3.

36 *Ibidem*, p. 4.

37 *Ibidem*, p. 5.

38 *Ibidem*, p. 6.

de orientare socială. Într-o perioadă în care mobilitatea profesională depindea de recomandări și repartiții instituționale, scrisoarea devine un veritabil manual de inserție în sistemul socialist. Tonul hotărât al Elenei dezvăluie experiența practică a unei femei care înțelege mecanismele birocrăției postbelice și încearcă să le transmită mai departe fiicei: *Acu, cu'n ceas înainte, am vorbit cu Rodica și mi-a spus că se va deschide o farmacie aci la Sibiu și chiar dacă nu sunt locuri, trebuie numai să-ți faci cerere la Centrof.*³⁹ *Brașov, arătând că Igor este numit la Indep. Sibiu. Cred că ajunge o copie după numirea lui, dar te rog nu amâna, fă imediat cererea și-o trimite recomandat. Tu nu menționa unde, spune ori care farmacie din Sibiu.*⁴⁰ Această scrisoare – redactată într-un registru pragmatic, presărat cu imperative precum *fă imediat cererea, trimite recomandat* – anticipează procesul de relocare a tinerilor soți și trasează cadrul narativ al corespondenței următoarelor luni. Într-un context istoric în care angajarea femeilor era susținută ideologic, dar rigid controlată de organele centrale ale statului, intervenția maternă devine o formă de mentorat domestic: transmiterea experienței de navigare printre instituții și ierarhii. Dincolo de aspectul administrativ, epistola păstrează dimensiunea afectivă a legăturii familiale. Într-un ton tandru și încurajator, Elena încearcă să tempereze anxietățile fiicei: *Eu sunt numai cu gândul la voi și abea aștept să veniți. Te rog numai nu te enerva; nu-ți face fel de fel de griji căci totul se va aranja bine. Vei primi și servicii și vom găsi și locuință mai mare, numai să veniți o dată.*⁴¹ În același text, vocea maternă redă, prin detalii mărunte, atmosfera economică și domestică a deceniului: cozile la alimente, frigul persistent și rarele bucurii materiale. *De cum se primește și la voi făină albă... Aci se dă făină Joi și Sâmbătă dimineața câte un kg., dar e așa coadă mare și frig încât am răcit f. rău și nu mai pot sta. Trebuie să stau afară câte 2 ceasuri pentru a ajunge la un kg. făină. Cumpără și zahăr de găsești cu 15–18 lei/kg., căci nu se mai dă la liber și cât luăm pe cartelă abia ajunge la cafeaua de dimineață.*⁴²

Acest amestec de grijă domestică și raționalitate practică configurează imaginea unei femei din generația interbelică adaptate la noul regim socialist. În plan narativ, epistola pregătește terenul pentru corespondența intensă a lunilor următoare: Livia va urma sfaturile mamei, înaintând cererea către Centrofarm și pornind către Sibiu, în căutarea unui post în rețeaua farmaceutică. Din acest moment, scrisoarea devine mecanismul de legătură între două generații de femei active, unite prin experiența muncii și a scrisului: una, stabilizată în rolul de sfătuitoare, cealaltă, aflată la începutul afirmării profesionale.

Corespondența Liviei Danilevici din martie 1954 oferă un exemplu grăitor al felului în care discursul epistolar devine simultan instrument de afirmare socială și de auto-reflecție emoțională. Scrisorile din această perioadă se remarcă printr-o dublă dimensiune: document personal al integrării profesionale și jurnal al vulnerabilităților intime. În

39 Prescurtare pentru Centrofarm.

40 Scrisoare trimisă de Elena Mărgineanu, 17 februarie 1954, p. 1.

41 *Ibidem*, p. 5.

42 *Ibidem*, p. 6.

scrisoarea din 23–24 martie, Livia relatează cu minuțiozitate întâlnirea sa cu directorul de la Centrofarm,⁴³ o scenă care ilustrează nu doar ambiția profesională, ci și adaptarea tinerii femei la exigențele instituționale ale epocii. Tonul oscilant, între timiditate și mândrie, surprinde procesul interior al unei femei aflate la începutul carierei *Am pornit-o de la gară în oraș și iată la Centrofarm. M'am prezentat cu mult curaj și cu o mică zvâcnire de emoție în suflet și i-am înmănat directorului personal mica mea scrisoare de recomandare. Trebuie să știi că a fost foarte amabil cu mine Dir. Stapla – și iată răspunsul lui – 'Bineînțeles sunt puține șanse de a ajunge în Sibiu – toate locurile ocupate chiar și la farmacia de curând înființată – însă (și acest însă era mare pentru mine) în aprilie se înființează o nouă farmacie la Turnișor, suburbia Sibiului, și, deși sunt deja 4 cereri, având în vedere că soțul Dvoastră e inginer la Independ., vei primi al doilea loc la farmacie acolo!' – 'Să nu fi supărată – a adăugat el – te vom muta noi apoi în oraș – vom face schimb cu altcineva.' Spune acum nu e bine? Doar am tramvai până acolo sau mai bine pot merge drept pe scurtături – și apoi n'am mult de lucru – n'am gardă și fiind sat am cu 100 lei în plus.*⁴⁴ Această scenă de audiență, remarcabilă prin acuratețea detaliului, transformă o simplă solicitare profesională într-un act de afirmare de sine. Epistola nu se limitează la relatare, ci reconstituie cu subtilitate traseul emoțional al personajului. În încheiere, tânăra consemnează triumful său într-o formulare dezinvoltă, care amintește de spontaneitatea unui jurnal urban: *Ce să mai spun – am ieșit de acolo cu mult curaj, speranță și bucurie în suflet și m'am îndreptat spre centru și am căscat gura la mulțime.*⁴⁵

Două zile mai târziu, în scrisoarea din 25 martie, tonul devine mai personal, iar figura „farmacistei” se umanizează prin fragilitate și neliniște. Livia introduce în scris formule afective recurente – *mica mea floare albastră, albăstrica mică* – semne ale intimității conjugale, dar și un autoportret simbolic, între delicatețe și teamă: *Albastrica mică e de gardă din nou la farmacie, îi e urât singură și va mai fi iar de gardă peste câteva zile, are liber două zile... mica mea floare albastră... Nu știu de ce, mi-e frică, mi-e frică de toate și sunt așa de fericită și n-aș vrea să pierd nimic din teamă.*⁴⁶ Ultimele scrisori din lună, datate 29–31 martie, păstrează același amestec de confesiune și raționalitate. Tonul se încarcă de preocupări economice, semn al rolului activ pe care Livia și-l asumă în planul deciziilor de

43 În scrisoarea Liviei este menționată instituția *Centrofarm*, care, conform informațiilor publice disponibile, își are originile în rețeaua farmaceutică de stat organizată în perioada interbelică și ulterior integrată în sistemul sanitar centralizat al anilor 1950. În acea epocă, *Centrofarm* funcționa ca structură administrativă de stat, subordonată Ministerului Sănătății, având rolul de a coordona distribuția și personalul farmaciilor de stat. După 1990, denumirea a fost preluată de o rețea privată de farmacii, fără legătură instituțională cu organizația socialistă menționată în corespondență. Vezi Pasca 2018, disponibil la adresa <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=715400>, accesat în data de 28.10.2025.

44 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 23–24 martie 1954, pp. 2–3.

45 *Ibidem*, p. 3.

46 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 25 martie 1954, p. 1.

cuplu: *Miercuri seara sau joi plec la Dej pentru a aranja cu mobila și cu casa. Tata propune să-și transporte mobila cu vagonul – un vagon de 6 tone e 210 lei – (...) mi-ar conveni chiar o casă la Turnișor. Atâtea lucruri mă frământă și mereu mă îngrijorez cu mutarea aceasta.*⁴⁷

Acest ciclu epistolar al anului 1954 se încheie abrupt, semn al unei perioade de tranziție în care viața profesională și cea familială se redefinesc. Ultima scrisoare păstrată din acel an nu îi aparține nici Liviei, nici lui Igor, ci unei colege din Lechința, al cărei nume este indescifrabil, iar scrisul aproape ilizibil. Epistola, datată 25 august 1954, poartă urmele unei relații colegiale și oferă o perspectivă exterioară asupra dificultăților prin care trecea Livia în noul context de viață. În ciuda tonului optimist, rândurile trădează o realitate profesională incertă: *Din ceea ce-mi povestești tu despre posturi nu-i deloc îmbucurător; dar știi prea bine că atunci când omul nu mai are nici o nădejde... așa și cu tine, nu pierde speranța și tu continuă să cauți acum, căci nu se știe pe unde îți iese în cale norocul. Ocupi deocamdată un post de ? așa că tu, prin metoda asta, reușești să fii zi de zi în contact cu Centrof.*⁴⁸ *și poți astfel afla cum e rost de un post.*⁴⁹

Correspondenta trădează faptul că postul de la noua farmacie din Turnișor nu a fost de lungă durată, iar Livia se afla, la sfârșitul verii, din nou în căutarea unei soluții stabile. În același ton de solidaritate feminină, prietena o încurajează să își păstreze echilibrul între efortul profesional și viața de familie: *Tu deocamdată fii mulțumită că ești cu bucățica ta la un loc. Din trei probleme grele pe care le-ai avut, o să le rezolvi; prima a fost să fiți împreună cu soțul tău; fii mulțumită deocamdată că aveți unde să stați; luptă să cauți pentru post; acceptă deocamdată și să stai acolo pentru moment. Bine că sunteți și voi amândoi împreună; ce e mai scump pe lumea asta decât să fii împreună cu ce ai mai scump pe lume!*⁵⁰

Această ultimă mărturie, transmisă din afara nucleului familial, închide simbolic corespondența anului 1954. În absența altor epistole, ea devine ecoul unei voci corale, care confirmă atât instabilitatea profesională specifică femeilor din mediul farmaceutic al deceniului, cât și forța solidarității feminine în fața incertitudinii. Lipsa altor scrisori ulterioare din acest an pare să indice o perioadă de tăcere epistolară, probabil generată de relocarea cuplului la Sibiu și de eforturile de adaptare la o nouă etapă a vieții. Astfel, anul 1954 se încheie nu cu un răspuns, ci cu o suspendare: o pauză a scrisului care vorbește, în sine, despre limitele și fragilitățile comunicării epistolare.

Anul 1955 marchează intrarea cuplului Danilevici într-o etapă de stabilitate aparentă, dar și de transformare a discursului epistolar. După căsătorie, relocare și ani de corespondență intensă, scrisorile sunt acum mai rare, dar profund revelatoare: ele reflectă trecerea de la dorul distant la grija cotidiană, de la confesiunea sentimentală la coordonarea practică a vieții comune.

47 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 29–31 martie 1954, p. 1.

48 Prescurtare pentru Centrofarm.

49 Scrisoare din 25 august 1954, expeditor nedescifrat, colegă a Liviei către Livia, p. 2.

50 *Ibidem*, pp. 2–3.

În primele luni ale anului, Igor este plecat, probabil în interes de serviciu, iar Livia, aflată în ultimele luni de sarcină, rămâne la Sibiu, gestionând singură atât responsabilitățile domestice, cât și cele profesionale. În acest context, epistola devine un substitut al prezenței, un mijloc de comunicare esențial între cei doi soți, dar și o formă de echilibru emoțional pentru o femeie aflată între așteptare, vulnerabilitate și tărie interioară. În scrisorile sale, Livia păstrează tonul cald și tandru al anilor anteriori, dar vocea ei e mai reținută, mai disciplinată, filtrând emoția printr-un limbaj al responsabilității și al grijii cotidiene. Într-o epistolă din 15 martie 1955, îi scrie lui Igor: *Să știi, dragul meu, că am fost toată duminica după prânz acasă și m-am simțit bine, deși mi-a fost puțin rău. A fost frig și în casă, și la farmacie. Mi-e teamă să nu răcesc din nou, dar lasă, trece. Ți-am scris și ți-aș mai scrie, dar nu știu cum să-ți spun toate astea fără să te neliniștesc.*⁵¹ Tonul afectiv e temperat de o luciditate domestică, care devine definitivă pentru această etapă. În scrisoarea din 20 martie 1955, Livia reia același echilibru între emoție și rațiune: *Am fost azi la farmacie, e totul în regulă, dar e obositor. Mi-e dor de tine și de liniște, dar știu că trebuie să trecem și peste asta. Mi se pare că de când ai plecat, zilele merg altfel, mai lungi și mai grele. N-am cui să vorbesc, totul e pustiu.*⁵² Aceste două scrisori, aflate la limita dintre confesiune și jurnal, anunță maturizarea limbajului feminin: o voce care nu mai cere sprijin, ci organizează singură realitatea.

Primăvara anului 1955 aduce însă evenimentul care va redefini întreaga dinamică a cuplului – nașterea fiicei lor, Magdalena, pe 14 mai 1955.⁵³ Igor se afla departe, iar vestea îl găsește absent fizic, dar profund implicat emoțional. Într-o scrisoare din 6 iunie 1955, el scrie cu o emoție conținută, dar autentică: *Am terminat de lucru azi și abia acum am aflat vestea cea mare. Mi se pare că nici nu știu ce să fac mai întâi – să mă bucur, să mă gândesc la tine și la micuță, sau să-mi pară rău că n-am fost acolo. Mă gândesc la voi neconținut și parcă nu pot să cred că sunt tată.*⁵⁴ Într-un alt fragment al aceleiași epistole, vocea lui Igor își asumă o tandrețe vulnerabilă, rară pentru discursul masculin al acelor ani: *Nu pot să-mi închipui cât ai suferit și cât de grea ți-a fost singurătatea. Îmi pare rău, Livia, că n-am fost acolo, că n-am putut să te țin de mână și să te încurajez. Dar dacă știi cât de mult vă iubesc, poate-mi vei ierta lipsa. Să le săruți pe amândouă din partea mea.*⁵⁵ Absența lui e, astfel, nu o fisură, ci o formă de solidaritate tăcută. Scrisul înlocuiește prezența, iar epistola funcționează ca spațiu al reparației afective. Într-o altă scrisoare, nedată, dar redactată cu creionul, Igor notează: *Voiam să te felicit, dar până la telefon nu am ajuns. Nici nu știi cât mi-e dor de voi. Am visat că țineam fetița în brațe și că zâmbea – poate o să se întâmple curând.*

51 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 15 martie 1955, pp. 2–3.

52 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 20 martie 1955, p. 2.

53 Conform catalogului școlar din 1974, Arhiva Colegiului Național „Liviu Rebreanu”.

54 Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 6 iunie 1955, p. 1.

55 *Ibidem*, p. 3.

*Ține-o bine, nu o lăsa să răcească, și tu, dragă, ai grijă de tine.*⁵⁶ Astfel, epistola devine un substitut al gestului patern, iar distanța dintre cei doi soți e umplută de un limbaj al grijii.

În anul următor, 1956, corespondența se rarește, dar capătă o densitate aparte, fiind ultimul segment epistolar păstrat din perioada analizată aici. Dintr-o scrisoare trimisă de Igor din Râșnov, la 27 august 1956, reiese preocuparea lui constantă pentru stabilitatea economică și pentru binele familiei: *Am primit ieri răspunsul și nu mi-au venit încă documentele; mi-au trimis adresele. Vor fi trimise azi la Brașov. O să vină poate duminică. Mi-au spus că se reține 50% din salariu pentru întreținere și chirie, deci rămân cam 880 lei. Restul îi primesc aici, diferența o voi aduce eu.*⁵⁷ Câteva zile mai târziu, Livia îi răspunde din Sibiu, într-o scrisoare datată 10 septembrie 1956, în care se simte echilibrul unei femei care a învățat să-și gestioneze viața de mamă și soție, fără patetism, dar cu tandrețe reținută: *Am lucrat mult în ultimele zile, și sunt foarte obosită. Fetița a fost puțin răcită, dar acum e bine, veselă și plină de viață. Mi-e dor de tine, dar știi că e pentru binele nostru să termin acolo ce ai început. Nu te neliniști, totul merge cum trebuie.*⁵⁸ În același ton, ea adaugă detalii casnice și economice, amestecând rațiunea cu afecțiunea: *Am trimis pachetul cu hainele pentru iarnă și am cumpărat ce era nevoie pentru casă. Mă descurc, dar e greu fără tine. Să ai grijă de tine și să nu mai muncești atât.*⁵⁹

Prin aceste ultime scrisori, corespondența Danilevici se încheie cu un ton de serenitate domestică. Lumea lor epistolară, născută din distanță și dor, se transformă într-un discurs al stabilității, în care cuvintele nu mai sunt mărturii ale suferinței, ci gesturi cotidiene ale grijii.

Între 1955 și 1956, scrisorile devin, în sensul cel mai deplin, cronică unei maturități: tăcute, dar profunde, ele documentează transformarea iubirii din experiență pasională în alianță domestică și morală – o formă de rezistență intimă în fața timpului și a epocii.

Corespondența Liviei și a lui Igor Danilevici, dintre 1952 și 1956, oferă o perspectivă rară asupra modului în care intimitatea și cotidianul se exprimă prin scris într-o epocă a tăcerii publice. Dincolo de dimensiunea afectivă, scrisorile se constituie într-un document social și cultural al vieții de provincie în comunismul timpuriu, surprinzând intersectarea dintre experiența personală și structurile instituționale ale statului. Fiecare epistolă funcționează simultan ca act de comunicare și act de supraviețuire – o formă discretă de libertate în interiorul unui regim care controla discursul public, dar nu putea controla vocea intimă.

Prin vocea Liviei se conturează figura unei femei instruite, lucide și sensibile, prinsă între constrângerile epocii și propria dorință de afirmare profesională. Prin vocea lui Igor se dezvăluie profilul bărbatului responsabil, dar vulnerabil, care își exprimă afecțiunea prin grija concretă și printr-un limbaj al reținerii. Împreună, cei doi transformă epistola într-o

56 Scrisoare trimisă de Igor către Livia, nedată, p. 1.

57 Scrisoare trimisă de Igor către Livia, Râșnov, 27 august 1956, p. 5.

58 Scrisoare trimisă de Livia către Igor, Sibiu, 10 septembrie 1956, p. 2.

59 *Ibidem*, p. 4.

cronică a rezistenței domestice, acolo unde iubirea, munca, modestia și speranța devin valori de stabilitate într-o lume incertă. Privite în ansamblu, aceste scrisori nu sunt doar o mărturie sentimentală, ci și o formă de istorie scrisă din interior. Ele confirmă că, în absența libertății publice, spațiul privat a devenit locul cel mai autentic al memoriei și al identității. În fragmentele lor de hârtie se păstrează nu doar gesturi intime, ci și urmele unei lumi sociale: structura birocrăției, precaritatea vieții de provincie, solidaritatea familială și emanciparea tăcută a femeii în socialismul românesc.

Astfel, *Viața ca o epistolă* nu este doar povestea unei iubiri, ci o meditație asupra scrisului ca formă de existență. Într-o epocă în care cuvântul public era supravegheat, cuvântul personal a devenit formă de adevăr. Prin aceste scrisori, o femeie și un bărbat (Foto 3) își scriu nu doar dorul, ci și istoria – iar ceea ce a fost odinioară gest intim devine astăzi document al unei umanități recuperate.

Foto 3. Livia și Igor Danilevici.

Sursa: Colecție privată

Bibliografie

Surse inedite

Fond Epistolar – Familia Danilevici 1923–1961, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud:

- a. Scrisoare trimisă de Mircea către Igor, 23 mai 1952
- b. Scrisoare trimisă de Igor către părinții săi, 30 mai 1953
- c. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 23 iunie 1953
- d. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 27 iulie 1953
- e. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 28 iulie 1953

- f. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 30 iulie 1953
- g. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 6 august 1953
- h. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 9 august 1953
- i. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 23 august 1953
- j. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 30 august 1953
- k. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 2 septembrie 1953
- l. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 3 septembrie 1953
- m. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 20 ianuarie 1954
- n. Scrisoare trimisă de Elena Mărgineanu către Livia, 17 februarie 1954
- o. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 23-24 martie 1954
- p. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 25 martie 1954
- q. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 29-31 martie 1954
- r. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 15 martie 1955
- s. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, 20 martie 1955
- t. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, 6 iunie 1955
- u. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, Râșnov, 27 august 1956
- v. Scrisoare trimisă de Livia către Igor, Sibiu, 10 septembrie 1956
- w. Scrisoare trimisă de Igor către Livia, nedată

Arhiva Colegiului Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița

- a. Tabel cu încadrarea personalului din octombrie 1962, f. n.

Surse editate

- Gîrba 1971 Traian Gîrba, „Realizări și perspective în economia județului”, în *File de Istorie*, 1971, pp. 191–207.
- Schulte, Von Tippelskirch 2004 Regina Schulte, Xenia von Tippelskirch (ed.), *Reading, Interpreting and Historicizing: Letters as historical sources*, European University Institute, Italy, 2004.

Surse online

- Catalog elevi 1974, accesibil la adresa: <https://alumni.cnlr.ro/rasfoire?an=1974 &clasa=268>
- Pasca 2018 Manuela Bianca Pasca, „The History of Pharmacies in Northwestern Romania during the Communist Period”, în *Transylvanian Review*, 2018, supplement nr. 1, pp. 270–278, accesibilă la adresa: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=715400>
- Zachert 1969 Martha Jane K. Zachert (ed.), „Personal records as historical sources”, în *The Journal of Library History (1966-1972)*, vol. 4, oct. 1969, nr. 4, pp. 337–340, accesibil la adresa: <https://www.jstor.org/stable/25540192>